

สภาพการปลูกข้าวในเขตพื้นที่ตำบลบาเรเหนือ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

Rice Planting Conditions in Bare Nuea Sub-district,

Bacho District, Narathiwat Province

ประจักษ์ เทพคุณ^{1*}, นุกอรี เจละและ¹

Prajak Thepkun^{1*}, Bukhoree Chelaeh¹

(Received: December 15, 2020; Revised: February 24, 2021; Accepted: March 19, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ (2) สภาพการปลูกข้าว (3) ความต้องการส่งเสริม (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะ ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวตำบลบาเรเหนือ จำนวน 250 ราย กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณการประมาณการขนาดตัวอย่างของ Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ตัวอย่างจำนวน 154 ราย รวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 41-50 ปี นับถือศาสนาอิสลาม จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. มีรายได้ 20,001–40,000 บาท/ปี มีสมาชิกในครัวเรือน 5-7 คน ถือครองที่ดินมากกว่าหรือเท่ากับ 21 ไร่ (2) เกษตรกรมีพื้นที่ทำนา 5-6 ไร่ ประสบการณ์ทำนา 19-27 ปี ปลูกข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือนอย่างเดียว เกือบทั้งหมดทำนาคำ ใช้รถไถเดินตามในการเตรียมดิน ปลูกข้าวสายพันธุ์พื้นเมือง ส่วนใหญ่เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง ผลผลิตข้าวเฉลี่ย 359.59 กิโลกรัม/ไร่ (3) เกษตรกรต้องการการส่งเสริมความรู้ในเรื่อง การผลิตข้าวคุณภาพ การเตรียมดินเพื่อการเพาะปลูก และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ด้วยวิธีการสาธิต การฝึกอบรม การทัศนศึกษาดูงานจากสถานที่จริง โดยผ่านปราชญ์ชาวบ้านหรือเกษตรกรต้นแบบในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยใช้คู่มือ/เอกสารแนะนำ บทความวิชาการด้านการเกษตร แผ่นพับ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อ/ช่องทาง และ (4) ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการทำนา ได้แก่ ศัตรูข้าวและปริมาณน้ำที่ไม่เพียงพอ

คำสำคัญ: การปลูกข้าว การส่งเสริมการเกษตร ความต้องการการส่งเสริม

¹วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนราธิวาส มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

¹ Agricultural and Technology college of Narathiwat, Princess of Naradhiwas University

*Corresponding Author: prajakthepkun@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to (1) study social and economic conditions, (2) rice cultivation conditions, (3) the need for extension and (4) problems and suggestions. The study population was 250 farmers. 154 samples were determined using Yamane (1973) at a tolerance level of 0.05. Data was collected using structure interviews. The data was analyzed using descriptive statistics through a computer package. The result found that first, most of the farmers were Islamic female, age 41-50 years graduated from high school or vocational college, earned total income between 20,001 to 40,000 baht/year with 5-7 household members and owned land more than or equal to 21 rai. Second, the farmers had area of farming rice about 5 to 6 rai and had 19-27 years of experience in rice farming. They only grew rice for household consumption with rice seed transplanting method, using walking tract or to prepare the soil, grew various kind of local rice and kept the seeds for next planting. They produced rice approximately 359.59 kg. per rai. Third, the farmers need supports to improve their knowledge on quality rice production, soil preparation and postharvest management through demonstration, training, field trips with local wisdom experts or local role model farmers and agricultural officers, which the learning tools can be manual/documentation, academic articles on agriculture, brochure, media television and internet. Last, the problems and obstacles of farmers in rice planting were rice pests and insufficient water supply.

Keywords: Rice planting, Agricultural extension, Need for extension

บทนำ

ข้าวเป็นพืชอาหารหลักและการทำนาเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของเกษตรกรไทย ในปี 2560/61 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวประมาณ 70.885 ล้านไร่ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีจำนวน 4.22 ล้านครัวเรือน สามารถผลิตข้าวได้ 32.053 ล้านตันข้าวเปลือก และส่งออกทำรายได้ให้แก่ประเทศปีละประมาณ 160,000 ล้านบาท (Office of Agricultural Economics, 2017)

ตำบลบาเรเหนือ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส มีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 10,120 ไร่ ประกอบด้วย สวนยางพารา สวนผลไม้ สวนปาล์มน้ำมัน นาข้าว โดยมีพื้นที่ทำนา 3,958 ไร่ (Bacho District Agricultural Extension Office, 2018) ปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่ คือ ผลตอบแทนที่ได้จากการปลูกข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน การใช้ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ประสิทธิภาพทางการผลิตที่ต่ำ ขาดแคลนระบบชลประทานที่ดี ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ พันธุ์ข้าวที่

ปลูกส่วนใหญ่เป็นพันธุ์พื้นเมือง การเพาะปลูกข้าวได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ และการปลูกข้าวของเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ขาดการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถในการผลิตข้าวและการบริหารจัดการอย่างถูกต้องเหมาะสม

จากสถานการณ์ข้างต้น จึงได้ทำการศึกษา สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ สภาพการปลูกข้าว และความต้องการการส่งเสริมการเกษตร เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวางแผน และเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการปลูกข้าวให้มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับเกษตรกรในพื้นที่ ตำบลบาระเหนือ อำเภอบาเจาะ และจังหวัดนราธิวาสต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการปลูกข้าวของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความต้องการส่งเสริมการปลูกข้าวของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

กรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สภาพการปลูกข้าว ความต้องการการส่งเสริมการเกษตร ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกร เพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการปลูกข้าว ดังแสดงในภาพที่ 1

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลบาระเหนือ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ที่มีรายชื่อในข้อมูลพื้นฐานเกษตรกรของสำนักงานเกษตรอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาสปี 2561 จำนวน 250 ราย (Bacho District Agricultural Extension Office, 2018) กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณการประมาณการขนาดตัวอย่างของ Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ตัวอย่างจำนวน 154 ราย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) แบ่งเนื้อหา
ของแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ 1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว
2) สภาพการปลูกข้าวของเกษตรกร 3) ความต้องการการส่งเสริมการปลูกข้าวของเกษตรกร และ
4) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยนำแบบสัมภาษณ์ที่
ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณสมบัติเหมือนกันกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน
30 ชุด แล้วนำผลที่ได้มาคำนวณความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น โดย
ใช้วิธีการคำนวณค่า Cornbrash's alpha (Vanichbuncha, 2012) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.956

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว มาตรวจสอบความ
ถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล บันทึกข้อมูล และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป
โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ในการวิเคราะห์สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ
ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว สภาพการปลูกข้าวของเกษตรกร ความต้องการการส่งเสริมการปลูกข้าวของ

เกษตรกร และปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ โดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

สำหรับเกณฑ์ค่าคะแนนของระดับความต้องการการส่งเสริม มีรายละเอียด ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21 – 5.00 คะแนน หมายถึง มากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41 – 4.20 คะแนน หมายถึง มาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61 – 3.40 คะแนน หมายถึง ปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 – 2.60 คะแนน หมายถึง น้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.80 คะแนน หมายถึง น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.8) มีอายุเฉลี่ย 46.38 ปี เกษตรกรทุกคนนับถือศาสนาอิสลาม มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 85.7) จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. (ร้อยละ 26.6) สมาชิกในครัวเรือนจำนวน 5 – 7 คน (ร้อยละ 50.6) มีสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยทำนาจำนวน 2 คน (ร้อยละ 40.3) มีรายได้จากอาชีพหลัก 20,001 – 40,000 บาท/ปี (ร้อยละ 32.5) มีการถือครองที่ดินมากกว่าหรือเท่ากับ 21 ไร่ (ร้อยละ 31.2)

2. สภาพการปลูกข้าวของเกษตรกร เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่มีพื้นที่ในการทำนา 5 – 6 ไร่ (ร้อยละ 35.1) มีประสบการณ์ในการทำนา 19 – 27 ปี (ร้อยละ 29.9) ทั้งหมดทำนาปีละ 1 ครั้ง ไม่มีรายได้จากการจำหน่ายข้าว เก็บข้าวไว้บริโภคในครัวเรือนอย่างเดียว เก็บทั้งหมดทำนาค่า (ร้อยละ 99.4) ใช้รถไถเดินตามในการเตรียมดิน (ร้อยละ 83.1) ใช้เครื่องจักรของตัวเองในการเตรียมดิน (ร้อยละ 73.4) ปลูกข้าวสายพันธุ์พื้นเมือง (ร้อยละ 85.1) เก็บทั้งหมดเก็บพันธุ์ไว้ใช้เอง (ร้อยละ 97.4) ปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์ 3 – 4 กิโลกรัม/ไร่ (ร้อยละ 59.1) เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาหนักเข้าทำลายผลผลิต (ร้อยละ 77.3) ป้องกันกำจัดศัตรูข้าวโดยใช้แรงงานคน (ร้อยละ 61.0) ทั้งหมดใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกข้าว ส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมีในอัตรา 21 – 30 กิโลกรัม/ไร่ (ร้อยละ 54.5) โดยการแบ่งใส่ 2 ครั้ง (ร้อยละ 53.2) ส่วนใหญ่อำศัยน้ำจากน้ำฝนอย่างเดียว (ร้อยละ 90.3) ใช้แรงงานในครัวเรือนในการเก็บเกี่ยว (ร้อยละ 87.7) ผลผลิตเฉลี่ย 359.59 กิโลกรัม/ไร่ ส่วนใหญ่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน (ร้อยละ 98.1) ได้รับข้อมูลข่าวสารใช้ในการจัดการและจำหน่ายผลผลิตข้าวจากเพื่อนบ้าน (ร้อยละ 83.1) เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีความต้องการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ทำนาไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น (ร้อยละ 93.5) ส่วนใหญ่มีความต้องการความรู้ในการปลูกข้าว (ร้อยละ 98.7)

3. ความต้องการส่งเสริมการปลูกข้าวของเกษตรกร

3.1 ความต้องการการส่งเสริมความรู้การผลิตข้าวของเกษตรกร พบว่า ประเด็นความรู้ที่เกษตรกรต้องการอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การผลิตข้าวคุณภาพ (ค่าเฉลี่ย 3.44) การเตรียมดินและการปลูก (ค่าเฉลี่ย 3.42) การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว (ค่าเฉลี่ย 3.42) และประเด็นความรู้ที่เกษตรกรต้องการในระดับปานกลาง ได้แก่ การดูแลรักษา (ค่าเฉลี่ย 3.40) การเลือกพันธุ์ข้าวและการคัดเมล็ดพันธุ์ (ค่าเฉลี่ย 3.33) การตลาดและการจัดจำหน่าย (ค่าเฉลี่ย 3.06) การทำบัญชีครัวเรือน บัญชีฟาร์ม (ค่าเฉลี่ย 2.96) และการใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรกล (ค่าเฉลี่ย 2.86) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงระดับความต้องการความรู้การผลิตข้าวของเกษตรกร

n = 154			
ความรู้การผลิตข้าว	ค่าเฉลี่ย (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
การผลิตข้าวคุณภาพ (การลดต้นทุน การเพิ่มผลผลิต)	3.44 (0.99)	มาก	1
การเตรียมดิน และการปลูก	3.42 (0.99)	มาก	2
การเก็บเกี่ยว และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว	3.42 (1.03)	มาก	2
การดูแลรักษา (การให้ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช ศัตรูพืช)	3.40 (1.10)	ปานกลาง	3
การเลือกพันธุ์ข้าว และการคัดเมล็ดพันธุ์	3.33 (1.05)	ปานกลาง	4
การตลาดข้าว และการจัดจำหน่ายผลผลิตข้าว	3.06 (1.11)	ปานกลาง	5
การทำบัญชีครัวเรือน บัญชีฟาร์ม	2.96 (0.97)	ปานกลาง	6
การใช้เทคโนโลยี และเครื่องจักรกล	2.86 (1.00)	ปานกลาง	7

3.2 ความต้องการรูปแบบการส่งเสริมของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรต้องการการส่งเสริมในรูปแบบรายบุคคล ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.08) รองลงมาต้องการการส่งเสริมในรูปแบบรายกลุ่ม และการส่งเสริมแบบมวลชนในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.82) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความต้องการรูปแบบการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร

n = 154			
รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร	ค่าเฉลี่ย (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
แบบรายบุคคล	4.08 (0.99)	มาก	1
แบบกลุ่ม	3.82 (0.93)	มาก	2
แบบมวลชน	3.82 (0.96)	มาก	2

3.3 ความต้องการวิธีการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมโดยวิธีการสาธิตในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.01) รองลงมาได้แก่ วิธีการฝึกอบรม (ค่าเฉลี่ย 3.96) การศึกษาดูงาน (ค่าเฉลี่ย 3.91) การติดตามและเยี่ยมชม (ค่าเฉลี่ย 3.75) และการบรรยาย (ค่าเฉลี่ย 3.69) ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความต้องการวิธีการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร

n=154			
วิธีการส่งเสริมการเกษตร	ค่าเฉลี่ย (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
การฝึกอบรม	4.01 (0.97)	มาก	1
การบรรยาย	3.96 (0.94)	มาก	2
การสาธิต	3.91 (0.99)	มาก	3
การศึกษาดูงาน	3.75 (0.90)	มาก	4
การติดตามและเยี่ยมชม	3.69 (0.92)	มาก	5

3.4 ความต้องการช่องทาง/สื่อการส่งเสริมของเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่ต้องการช่องทางการเสริมในในลักษณะของสื่อบุคคลในระดับมาก ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านหรือเกษตรกรต้นแบบ (ค่าเฉลี่ย 3.98) บุคคลจากราชการ (ค่าเฉลี่ย 3.77) บุคคลจากภาคเอกชน (ค่าเฉลี่ย 3.62) มีความต้องการช่องทาง/สื่อการเสริมในลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์ในระดับมาก ได้แก่ คู่มือ/เอกสารแนะนำในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.55) บทความทางวิชาการในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.53) แผ่นพับในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.46) และจดหมายข่าวในระดับปานกลาง (3.39) ต้องการช่องทาง/สื่อการส่งเสริมในลักษณะของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในระดับมาก ได้แก่ โทรศัพท์ และอินเทอร์เน็ตในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.52) และมีความต้องการสื่อวิทยุกระจายเสียงในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.37) ตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความต้องการช่องทางการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร

n=154			
ช่องทางการส่งเสริมการเกษตร	ค่าเฉลี่ย (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
1. สื่อบุคคล			
- ปราชญ์ชาวบ้านหรือเกษตรกรต้นแบบ	3.98 (0.75)	มาก	1
- ราชการ	3.77 (0.94)	มาก	2
- เอกชน	3.62 (0.76)	มาก	3

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ช่องทางการส่งเสริมการเกษตร	ค่าเฉลี่ย (S.D.)	ความหมาย	อันดับ
2. สื่อสิ่งพิมพ์			
- คู่มือ/เอกสารแนะนำ	3.55 (0.97)	มาก	1
- บทความทางวิชาการ	3.53 (1.06)	มาก	2
- แผ่นพับ	3.46 (1.02)	มาก	3
- จดหมายข่าว	3.39 (1.05)	ปานกลาง	4
3. สื่ออิเล็กทรอนิกส์			
- โทรศัพท์	3.52 (0.98)	มาก	1
- อินเทอร์เน็ต	3.52 (1.05)	มาก	1
- วิทยุกระจายเสียง	3.37 (0.96)	ปานกลาง	2

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกร

ปัญหาที่เกษตรกรส่วนใหญ่พบอยู่ในระดับมากได้แก่ ศัตรูพืชทำลายต้นข้าว (ค่าเฉลี่ย 4.10) ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย 3.52) ตามลำดับ และปัญหาที่พบอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ สายพันธุ์ข้าวเป็นพันธุ์ดั้งเดิม (ค่าเฉลี่ย 3.36) สารเคมีในแปลงนาข้าว (ค่าเฉลี่ย 3.11) ใส่ปุ๋ยไม่ถูกเป้าหมาย (ค่าเฉลี่ย 2.58) น้ำท่วมเป็นเวลาหลายวัน (ค่าเฉลี่ย 2.49) เกษตรกรผู้ปลูกข้าว มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น อยากให้ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเครื่องมือวิธีการในการกำจัดศัตรูข้าว อยากให้หน่วยงานมาสร้างระบบน้ำชลประทานในแปลงนา อยากให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมพันธุ์ข้าวที่มีผลผลิตสูง อยากให้หน่วยงานรัฐมาแนะนำวิธีการใช้สารเคมีด้วยวิธีการที่ปลอดภัย ภาครัฐควรมาให้ความรู้ในการใช้ปุ๋ยที่ถูกต้องและเหมาะสม อยากให้ทางภาครัฐสนับสนุนพันธุ์ข้าวที่ทนต่อสภาพน้ำท่วม ดังตารางที่ 5

อภิปรายผล

1. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 46.38 ปี ทุกคนนับถือศาสนาอิสลาม เกือบทั้งหมดมีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. สอดคล้องกับ Bunsong (2017) ที่รายงานว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 59.31 ปี และจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้การที่เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอาจเป็นเพราะในการปลูกข้าวจะใช้แรงงานเพศหญิงเป็นหลัก ซึ่งมักเป็นผู้ที่ขึ้น

ตารางที่ 5 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ	ค่าเฉลี่ย (S.D.)	ข้อเสนอแนะ	ความหาย
1. ศัตรูพืชทำลายต้นข้าว	4.10 (0.92)	1. อยากให้ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเครื่องมือหรือวิธีการกำจัดศัตรูพืชเข้ามาส่งเสริมให้เกษตรกร	มาก
2. ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ	3.52 (1.21)	2. อยากให้หน่วยงานรัฐสร้างระบบน้ำชลประทานในแปลงนา	มาก
3. เป็นสายพันธุ์ดั้งเดิม	3.36 (1.30)	3. อยากให้หน่วยงานรัฐมีการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูง เหมาะสมกับพื้นที่	ปานกลาง
4. สารเคมีในแปลงนา	3.11 (1.31)	4. อยากให้หน่วยงานรัฐมาแนะนำวิธีการใช้สารเคมีที่ถูกต้องและปลอดภัย	ปานกลาง
5. ใ้ปุ๋ยไม่ถูกวิธี	2.58 (1.21)	5. หน่วยงานรัฐควรมาให้ความรู้ในการใช้ปุ๋ยที่ถูกต้อง	น้อย
6. น้ำท่วมเป็นเวลาหลายวัน	2.49 (1.23)	6. อยากให้ทางหน่วยงานรัฐสนับสนุนพันธุ์ที่ทนต่อน้ำท่วม	น้อย

ทะเบียนเกษตรกรและติดต่อราชการต่าง ๆ และผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และมีการศึกษาน้อย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการถ่ายทอดความรู้ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตข้าวให้แก่เกษตรกร ได้แก่ การลดต้นทุนในการผลิต เทคโนโลยีการเพิ่มผลผลิตข้าว และความรู้เรื่องการตลาด เป็นต้น ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 5 – 7 คน มีสมาชิกในครัวเรือนที่ช่วยทำนาจำนวน 2 คน ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก มีรายได้จากอาชีพหลักเฉลี่ย 56,824.68 บาท/ปี ถือครองที่ดินเฉลี่ย 15.78 ไร่

2. สภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่มีพื้นที่ในการทำนา 5 – 6 ไร่ มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวเฉลี่ย 20 ปี ทำนาปีละ 1 ครั้ง ไม่มีรายได้จากการจำหน่ายข้าว เก็บไว้บริโภคในครัวเรือนอย่างเดียว ทำนาได้ โดยใช้รถไถเดินตามในการเตรียมดิน ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง ปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์ 3 - 4 กิโลกรัม/ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหานกเข้าทำลายผลผลิต ป้องกันกำจัดศัตรูข้าวโดยใช้แรงงานคน ทั้งหมดใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกข้าว ส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมีในอัตราเฉลี่ย 24.47 กิโลกรัม/ไร่ โดยการแบ่งใส่ 2 ครั้ง สอดคล้องกับ Nuntapanich (2015) ที่รายงานว่า เกษตรกรมีการให้ปุ๋ยหลังจากการปลูกจนกระทั่งก่อนการออกดอกจำนวน 2 ครั้ง โดยครั้งแรกจะให้ปุ๋ยในช่วงที่ข้าวกำลังเจริญเติบโตและครั้งที่สองจะให้ปุ๋ยก่อนการออกดอก โดยการให้ปุ๋ยครั้งแรกเป็นการให้ปุ๋ยเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโต ในขณะที่การให้ปุ๋ยครั้งที่ 2 เป็นการให้ปุ๋ย

เพื่อที่จะช่วยในการบำรุงดินให้มีความพร้อมต่อการตั้งท้องและออกรวงในอัตรา 25 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรอาศัยน้ำจากน้ำฝนอย่างเดียว ใช้แรงงานในครัวเรือนในการเก็บเกี่ยว ผลผลิตเฉลี่ย 359.59 กิโลกรัม/ไร่ เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน ได้รับข้อมูลข่าวสารในการจัดการและจำหน่ายผลผลิตข้าวจากเพื่อนบ้าน สอดคล้องกับ Khemkhao, Yooprasert, & Sanserm (2514) ที่รายงานว่าการเกษตรกรทำนารับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการผลิตข้าวจากสื่อบุคคล เช่น ผู้นำชุมชน และเพื่อนบ้าน เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีความต้องการเปลี่ยนแผนการใช้พื้นที่ทำนาไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น เกือบทั้งหมดมีความประสงค์ต้องการความรู้ในการปลูกข้าว ในเรื่องของการใช้ปุ๋ย และเรื่องศัตรูข้าว สอดคล้องกับ Khemkhao et al. (2514) ที่รายงานว่าการเกษตรกรทำนาต้องการความรู้ด้านการดูแลรักษามากที่สุด ประเด็น การป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูข้าวและการป้องกันกำจัดวัชพืช

3. ความต้องการส่งเสริมการปลูกข้าวของเกษตรกร

3.1 ความต้องการส่งเสริมความรู้การผลิตข้าวของเกษตรกร พบว่า ประเด็นความรู้ที่เกษตรกรต้องการอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การผลิตข้าวคุณภาพ การเตรียมดินและการปลูก การเก็บเกี่ยว และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว สอดคล้องกับ Inpuwa, Sanserm, & Seerasarn (2019) ที่รายงานว่าการความรู้ที่เกษตรกรมีความต้องการมากที่สุดคือประเด็นพื้นที่ปลูก เนื่องจากพื้นที่ทางการเกษตรมีจำกัด และขาดความอุดมสมบูรณ์ เกษตรกรต้องการมีความรู้ ด้านการจัดการดินและพื้นที่ปลูก เพื่อให้สามารถผลิตข้าวให้ได้มาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสมมากขึ้น และต้องการในประเด็นการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และประเด็นความรู้ที่เกษตรกรต้องการในระดับปานกลาง ได้แก่ การดูแลรักษา การเลือกพันธุ์ข้าวและการคัดเมล็ดพันธุ์ การตลาดและการจัดจำหน่าย การทำบัญชีครัวเรือน บัญชีฟาร์ม และการใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรกล

3.2 ความต้องการรูปแบบการส่งเสริมวิธีการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรต้องการการส่งเสริมในรูปแบบการส่งเสริมรายบุคคล ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.08) รองลงมา ต้องการการส่งเสริมในรูปแบบการส่งเสริมรายกลุ่ม และการส่งเสริมแบบมวลชนในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.82) สอดคล้องกับ Khemkhao et al. (2514) ที่รายงานว่าการเกษตรกรทำนามีความต้องการการส่งเสริมด้านวิธีส่งเสริมแบบรายบุคคลโดยวิธีเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมเยียนเกษตรกรในระดับมาก เนื่องจากเกษตรกรสามารถสอบถามข้อมูล หรือขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ได้โดยตรง เป็นการสื่อสารแบบสองทางได้ตอบเห็นผลได้ทันที

3.3 ความต้องการวิธีการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมโดยวิธีการสาธิตในระดับมาก รองลงมาได้แก่ วิธีการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การติดตามและเยี่ยมเยียน และการบรรยาย ตามลำดับ สอดคล้องกับ Wichasan & Wongsamun (2015) ที่รายงานว่าการ

เกษตรกรในเขตชลประทานมีความต้องการวิธีการส่งเสริมการเกษตรในลักษณะของการจัดแปลงสาธิต และเกษตรกรทั้งในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทานมีความต้องการวิธีการส่งเสริมในลักษณะการจัดอบรม และการจัดศึกษาดูงานเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ

3.4 ความต้องการช่องทางการส่งเสริมของเกษตรกร พบว่าส่วนใหญ่ต้องการช่องทางการเสริมในในลักษณะของสื่อบุคคลในระดับมาก ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านหรือเกษตรกรต้นแบบ เนื่องจากเกษตรกรอาจจะมีความรู้ลึกเป็นกันเอง คู่ใจ และสามารถเข้าเยี่ยมชมถึงแปลงของเกษตรกรต้นแบบได้ รองลงมาคือบุคคลจากราชการ และ บุคคลจากภาคเอกชน สอดคล้องกับ Phoket, Yooprasert, & Tangwiwat (2016) ที่ได้รายงานไว้ว่า เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารการผลิตข้าวปลอดภัยและได้มาตรฐานตามปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีจากผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบลและอำเภอ มีความต้องการช่องทางการส่งเสริมในลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์ในระดับมาก ได้แก่ สื่อคู่มือ/เอกสารแนะนำ สื่อบทความทางวิชาการ สื่อแผ่นพับ และสื่อจดหมายข่าว มีความต้องการช่องทางการส่งเสริมในลักษณะของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในระดับมาก ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่อสื่ออินเทอร์เน็ต และมีความต้องการจากสื่อวิทยุกระจายเสียงตามลำดับ สอดคล้องกับ Wetchakama & Taechaprasertvitaya (2011) ที่รายงานไว้ว่า เกษตรกรมีความต้องการสื่อที่ใช้ในการส่งเสริมระดับมาก ได้แก่ วิทยุท้องถิ่นและหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน โดยต้องเน้นการแจ้งและประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านการผลิต การรับซื้อและการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร

4. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกร

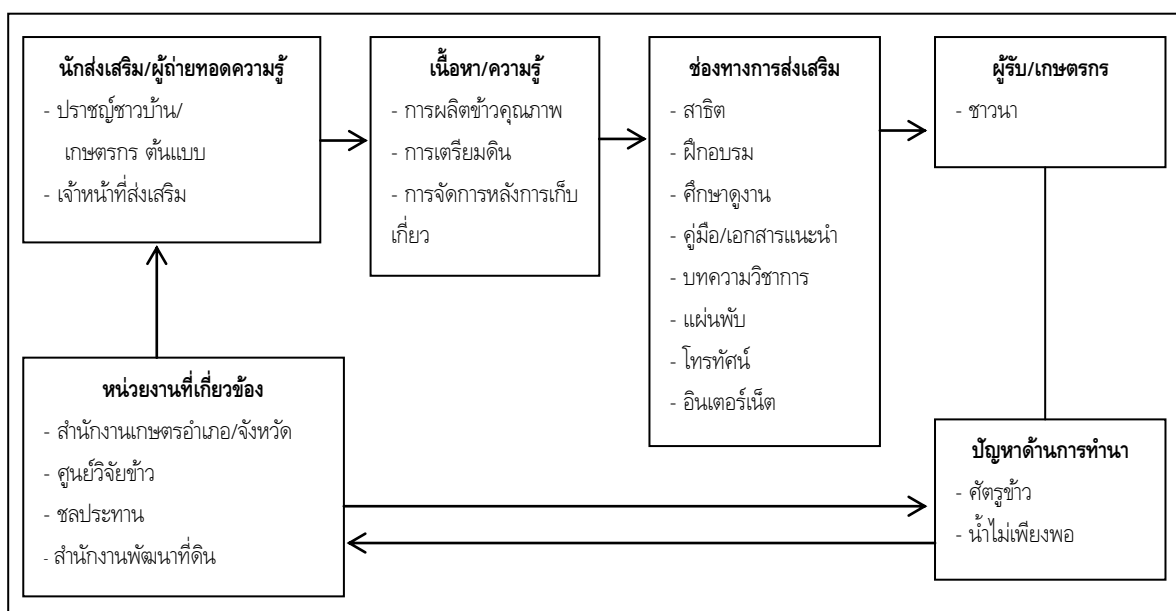
ปัญหาที่เกษตรกรส่วนใหญ่พบอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ศัตรูพืชทำลายต้นข้าว ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ สอดคล้องกับ Nuntapanich (2015) ที่รายงานไว้ว่าปัญหาในการทำนาของเกษตรกรได้แก่ ปัญหาอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมและสภาพทางกายภาพของพื้นที่ เช่น สภาพภูมิอากาศแห้งแล้งและฝนทิ้งช่วงดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ปัญหาที่พบอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ สายพันธุ์ข้าวเป็นพันธุ์ดั้งเดิม สารเคมีในแปลงนาข้าว ไร่ปุ๋ยที่ไม่ถูกต้อง น้ำท่วมเป็นเวลาหลายวัน เกษตรกรผู้ปลูกข้าว มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น อยากให้ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำเครื่องมือ วิธีการในการกำจัดศัตรูข้าว อยากให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาสร้างระบบน้ำชลประทานในแปลงนา ส่งเสริมพันธุ์ข้าวที่มีผลผลิตสูง แนะนำวิธีการใช้สารเคมีด้วยวิธีการที่ปลอดภัย แนะนำการใช้ปุ๋ยที่ถูกต้องและเหมาะสม และสนับสนุนพันธุ์ข้าวที่ทนต่อสภาพน้ำท่วม

สรุป

จากการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ศึกษาสภาพการปลูกข้าวของเกษตรกร ศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวของเกษตรกร ศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะ สรุปได้ว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในตำบลบาระเหนือ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส มีอายุเฉลี่ย 46.38 ปี จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า มีประสบการณ์ทำนา 20 ปี ใช้น้ำปีละ 1 ครั้ง ผลผลิตเฉลี่ย 359.59 กิโลกรัม/ไร่ ทำนาเพื่อบริโภคในครัวเรือน และเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี มีความต้องการความรู้ในเรื่อง 1) การผลิตข้าวคุณภาพ 2) การเตรียมดินเพื่อการเพาะปลูก และ 3) การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ต้องการรับการส่งเสริมด้วยวิธี 1) การสาธิต 2) การฝึกอบรม และ 3) การทัศนศึกษาดูงานจากสถานที่จริง โดยผ่านปราชญ์ชาวบ้านหรือเกษตรกรต้นแบบในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สื่อที่เกษตรกรต้องการได้แก่ 1) คู่มือ/เอกสารแนะนำ 2) บทความวิชาการด้านการเกษตร 3) แผ่นพับ 4) โทรทัศน์ และ 5) อินเทอร์เน็ต ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการทำนา ได้แก่ ศัตรูข้าว และปริมาณน้ำที่ไม่เพียงพอ

ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีกระบวนการส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงกระบวนการส่งเสริมการปลูกข้าวของเกษตรกรในตำบลบาระเหนือ อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส มากยิ่งขึ้น ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการส่งเสริมการเกษตร

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมให้ความรู้ในประเด็นที่เกษตรกรต้องการในระดับมาก ได้แก่ ความรู้ในการผลิตข้าวคุณภาพ การเตรียมดินก่อนการเพาะปลูก และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว โดยผ่านปราชญ์ชาวบ้านหรือเกษตรกรต้นแบบในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาแก้ไขปัญหาที่สำคัญของเกษตรกรได้แก่ ปัญหาด้านศัตรูข้าว และปริมาณน้ำที่ไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก

2. ควรเพิ่มจำนวนสื่อบุคคล และช่องทางการสื่อสาร เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะเรียนรู้ หรือได้รับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านหรือเกษตรกรต้นแบบในระดับมาก ดังนั้น หน่วยงานด้านการเกษตร ควรพัฒนาบุคลากรกลุ่มนี้ให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อช่วยถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งเกษตรกรจะมีความคุ้นเคย และเป็นกันเองมากกว่าเจ้าหน้าที่ ส่งผลให้กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นและสะท้อนปัญหาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ควรเพิ่มสื่อในลักษณะของกิจกรรม เช่น การทัศนศึกษาดูงาน การอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

3. จากผลการวิจัยจะเห็นว่าเกษตรกรทั้งหมดใช้ปุ๋ยเคมีเพียงอย่างเดียวในการผลิตข้าว ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาส่งเสริมในประเด็นของการใช้ปุ๋ย เช่น การตรวจวิเคราะห์ดินเบื้องต้น การผสมปุ๋ยเคมีใช้เอง การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น เพื่อเป็นการลดต้นทุน และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวให้กับเกษตรกร

4. จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านความรู้ในการผลิตข้าวคุณภาพในระดับมาก เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การส่งเสริมการผลิตข้าวมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ การวิจัยในครั้งต่อไปควรศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวของเกษตรกร

รายการอ้างอิง (References)

- Bacho District Agricultural Extension Office. (2018). *Basic information of agricultural*. Ministry of Agriculture and Cooperatives. Retrieved January 8, 2021 from http://bacho.narathiwat.doe.go.th/information_agri.html
- Bunsong, P. (2017). Factors Influencing the Adoption of Promoting the Cultivation of Black Glutinous Rice in Chalae Sub-district, Singhanakhon District, Songkhla Province. *Thai Journal of Science and Technology*, 25(5), 813-822.

- Inpuwa, S., Sanserm, S., & Seerasarn, N. (2019). Extension Need for Rice Production Adhering Good Agricultural Practice of Farmer of the Large Agricultural Land Plot for Rice Production in Na Kae District Nakhon Phanom Province. *Khon Kaen Agriculture Journal*, 47(1), 1024-1030.
- Khemkhao, K., Yooprasert, B., & Sanserm, S. (2014). Extension Needs of Rice Production of Farmers in Donphut District of Saraburi Province. The 5th STOU Graduate Research Conference. Sukhothai Thammathirat Open University.
- Nuntapanich, P. (2015). Existing rice production system and guideline for development in rainfed area of Surin province. *Khon Kaen Agriculture Journal*, 43(1), 713-720.
- Office of Agricultural Economics. (2017). *Situation of agricultural products*. Ministry of Agriculture and Cooperatives. Retrieved January 8, 2021 from http://www.oae.go.th/oae_report.
- Phoket, Y., Yooprasert, B., & Tangwiwat, P. (2016). The extension of safety and standardized rice production adhering to good agricultural practice for farmers in Roi Et Province. *Khon Kaen Agriculture Journal*, 44(1), 624-629.
- Vanichbuncha, K. (2012). Using SPSS for Windows in Data Analysis. Department of Statistics, Faculty of Commerce and Accountancy, Chulalongkorn University.
- Wetchakama, N., & Taechaprasertvitaya, P. (2011). Needs of the member towards the operation of the Naso rice farmers' Association, Kudchum district, Yasothon province. *Khon Kaen Agriculture Journal*, 39(Special issue), 493-496.
- Wichasan, A., & Wongsamun, C. (2015). Needs for Extension on Production and Marketing of Jasmine Rice Farmers in Changwat Kalasin. *Khon Kaen Agriculture Journal*, 43(1), 1039-1044.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row Publication.